

ViS

– riktlinjer för Våld och allvarliga händelser i Skolan

Lena Larsson Leijon
Christer Lundberg
Even Magnusson

Uppdaterad: 2013-04-29

Göteborgs
Stad

Polisen

Skolan är en av samhällets viktigaste brottsförebyggande arenor. För att förhindra våldshandlingar och att individer på andra sätt kränks i skolan är det viktigt att arbeta aktivt för en trygg skolmiljö. Det innebär till exempel att skolan ska arbeta förebyggande med att stärka samhällets värdegrund, som bland annat bygger på respekt för de mänskliga rättigheterna och på demokratiska värderingar.

I 2012 års budget för Göteborgs Stad är trygghetsfrågor och arbete mot ungdomars missbruk prioriterade mål. ViS – riktlinjer mot Våld och allvarliga händelser i Skolan är en del i det målarbetet.

ViS är också en del av samverkansavtalet mellan Göteborgs Stad och polisområde Storgöteborg. Riktlinjerna ska fungera som stöd för skolläda, pedagoger, personal inom elevhälsa och andra som arbetar för en trygg skola.

Bengt Delang
stadsdirektör, Göteborgs Stad

Lars Klevenparr
polismästare, Storgöteborg

Göteborg, 20 november 2012

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
BAKGRUND	5
Syfte	5
Lagar och föreskrifter	5
Om våld i skolan	5
Vad menas med våld och hot?.....	5
PiS – polisanmälningar i skolan	6
Blanketter, manualer och riktlinjer från PiS	6
RIKTLINJER OCH RÅD	7
Signalsystem – en översikt.....	7
Grönt läge.....	8
Gult läge	9
Rött läge	10
Svart läge	10
SAMVERKAN – EN FÖRUTSÄTTNING	11
Grundläggande förutsättningar för ViS	11
Ansvar för ViS-arbetet.....	11
Tillämpning av ViS på den enskilda skolan	12
De 5 S:en	12
SSPF	12
YTTERLIGARE STÖD	13
Social resursförvaltning	13
Polis och räddningstjänst	13
Övriga kontaktpersoner	13
UTVÄRDERING OCH REVIDERING.....	14
KONTAKTUPPGIFTER	15
Polisen	15
Göteborgs Stad	15
Övrigt	15
LÄNKAR	16
BILAGOR	17
Bilaga 1. Checklista.....	17
Bilaga 2. Larmspiralen	20
Bilaga 3. Skolverkets allmänna råd – arbetet mot diskriminering och kränkande behandling	21
Bilaga 4. Utdrag från Skolverkets allmänna råd.....	22

Förord

Främjande och förebyggande likabehandlingsarbete är en av skolans viktigaste uppgifter. Skolan ska vara fri från våld och en plats där vi skapar goda förutsättningar för elevernas inre motivation och lust att lära. Syftet med ViS – riktlinjer för Våld och allvarliga händelser i Skolan är att stödja ett långsiktigt, stabilt och framgångsrikt arbete mot våld i Göteborgs skolor. Riktlinjerna ska ses som ett komplement till det viktiga arbete som redan idag görs för att skapa en trygg skolmiljö.

Under arbetets gång har representanter från olika förvaltningar och myndigheter ingått i en referensgrupp. Rektorer och kuratorer från grundskolan och gymnasieskolan, poliser, socialsekreterare samt kompetensteamet för barn och unga i Social resursförvaltning har alla lämnat värdefulla synpunkter.

Riktlinjerna innehåller bland annat ett signalsystem där ansvarsfördelning och förslag på åtgärder tydligt framgår. Vi ger också konkreta förslag på hur samverkansarbetet kan utvecklas ytterligare. Som användbara bilagor hittar du Arbetsmiljöverkets checklista vid våld och hot, Skolverkets allmänna råd samt en larmspiral som exempelvis lämpar sig väl som diskussionsunderlag.

Lena Larsson Leijon
Processledare
Ung & Trygg, Göteborgs Stad
Samordnande kurator,
Utbildningsförvaltningen

Christer Lundberg
Processledare
Ung & Trygg, Göteborgs Stad

Even Magnusson
Brottsförebyggande kommissarie
polisen, Storgöteborg

Göteborg, december 2012

Bakgrund

Ung & Tryggs kansli grupp fick i uppdrag att ta fram ett förslag för hur skolan skulle kunna arbeta tydligare mot våld i skolmiljö. I uppdraget, utfärdat av Ung & Tryggs styrgrupp, ingick också att undersöka hur skolans samverkan med andra förvaltningar och myndigheter kunde utvecklas vid våld och allvarliga händelser.

Syfte

Det övergripande syftet med ViS är att skapa en tryggare skola. En skola som snabbt uppfattar signaler när allt inte står rätt till och som agerar med elevernas bästa för ögonen.

Vidare syftar riktlinjerna till att:

- Verka för att främjande och förebyggande arbete prioriteras.
- Utveckla strukturer för att hantera akuta händelser som våld och kränkande handlingar i skolan.
- Ge rektorer och anställda i skolan ökad insikt om sin förmåga att hantera våld och kränkande handlingar.
- Att tillsammans med samverkansparter utveckla en gemensam strategi för att hantera och minska otrygghet, kränkningar och våld i skolmiljö.
- Skapa en gemensam målbild för det våldsförebyggande arbetet i Göteborgs skolor, såväl kommunala som fristående.

Lagar och föreskrifter

Rätten till trygghet på arbetsplatsen finns bland annat reglerad i skollagen, diskrimineringslagen, arbetsmiljölagen och FN:s barnkonvention. Nolltolerans mot våld och kränkande behandling ska präglade skolans och samverkande parter arbete. ViS ska ses som ett komplement till skolornas planer mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Om våld i skolan

Problematiken kring våld i skolan finns dokumenterad i ett flertal rapporter. Forskning från polisens kriminalunderrättelseenhet i Göteborg och från Brottsförebyggande rådet, Brå, visar hur många våldsbrott sker i skolan eller i anknytning till skolan.

Torbjörn Forkby och Susanne Liljeholm Hansson vid FoU i Väst, har i sin rapport Kampen för att bli någon också visat att skolan kan medverka till att slå ut vissa ungdomar likväl fungera som stöd för ungdomar att hitta en identitet utan kriminalitet.

Sambandet mellan mobbning och grövre våld är belagt. I Brås rapport Grövre våld i skolan (2009) framgår att elever som mobbats oftare har utsatts för grövre våld. Rapporten visar också hur skolresultaten blir lidande. Om mobbning är vanligt förekommande på en skola ökar också risken för alla elever att bli utsatta för grövre våld, även för de som inte varit utsatta för mobbning.

Erfarenheter från USA visar att om lindrigt våld i skolan accepteras kan det uppfattas som en normalitet, vilket i sin tur ökar risken för grövre våld. Alla insatser som bidrar till att öka trygghet och trivsel i skolan minskar risken för grövre våld, men några saker är mer centrala än andra. Det handlar framför allt om att främja respekt för alla lika värde. Vuxennärvaro i skolan, goda relationer, ett gott samarbete mellan skola och hem och en fungerande elevhälsa är också av avgörande betydelse.

Vad menas med våld och hot?

Med "våld och allvarliga händelser i skolan" avses i ViS både fysiskt och psykiskt våld, vilket enligt brottsbalken innebär såväl hot som övergrepp i rättsak, trakasserier, kränkningar med mera. Se *Brottsbalken* 3:5–6, 4:5–7, 6:10, 8:1–2, 12:1.

PiS – polisanmälningar i skolan

Sedan tidigare finns en manual för polisanmälningar i skolan, PiS. Manualen är skapad av Ung & Trygg tillsammans med representanter från polis, skola och socialtjänst. PiS beskriver hur och när en polisanmälan ska göras efter ett brott i skolmiljö, medan ViS beskriver det förebyggande arbetet på alla nivåer. Samtidigt ger ViS vägledning kring hur alla berörda aktörer ska agera vid akuta situationer som är kopplade till våld och hot.

Utdrag från PiS – polisanmälningar i skolan

Följande regler gäller för Göteborgs skolor:

- Brottsliga handlingar ska aldrig accepteras.
- Brottsliga handlingar ska alltid anmälas till socialtjänsten.
- Skolan ska polisanmäla alla brottsliga handlingar som utförs i skolan eller i anknytning till skoldagen.
- Skyldigheten att polisanmäla ett brott gäller även i de fall där gärningspersonen inte fyllt 15 år.

Fysiskt våld är handlingar riktade mot kroppen, exempelvis att nypa, knuffa, hålla fast, örfila, ge knytnävsslag, sparka eller använda tillhyggen och vapen att slå med.

Psykiskt våld handlar om att systematiskt förtrycka och kränka, till exempel genom nedvärderande kommentarer, offentlig förödmjukelse, svartsjuka, kontroll och isolering.

Sexuellt våld kan vara våldtäkt och/eller att tvinga eller övertala en person att utföra sexuella handlingar.

Materiellt våld kan vara att slå sönder eller förstöra saker av ekonomiskt eller känslomässigt värde.

Hot kan innebära verbala hot om fysiskt våld mot en person eller personens närstående. Det kan också vara ett aggressivt och hotfullt beteende med syfte att skrämmas.

Skolbränder

Räddningstjänsten i Göteborg uppskattar att endast tre av tio skolbränder polisanmäls. Erfarenheten visar att storbränder nästan alltid föregåtts av bränder i papperskorgar, luntningar etcetera. Vid de allra flesta skolbränder har någon i personalen misstankar om vem som ligger bakom. Det är viktigt att misstankarna kommer till polisen och räddningstjänstens kännedom. Att anlägga en brand i en skola rubriceras som mordbrand. Det är angeläget att alla typer av bränder anmäls till polis såväl som till räddningstjänst.

Blanketter, manualer och riktlinjer från PiS

Polisanmälningar i skolan ska göras enligt de anvisningar och råd som finns i PiS. Använd anmälningsblankett och samtyckesblankett. Blanketten finns att ladda hem från [Ung & Tryggs webbsida](#).

UTDRAG UR SKOLLAGEN OCH DISKRIMINERINGSLAGEN

Skollagen

Barns och elevers utveckling mot målen
3 kap. 8 § Utredning om särskilt stöd

Trygghet och studiero

5 kap. 3 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero

5 kap. 5 § Ordningsregler

5 kap. § 6-16 Disciplinära och andra särskilda åtgärder

Åtgärder mot kränkande behandling

6 kap. § 7-16

Diskrimineringslagen 2008: 567

Diskrimineringsgrunderna:

Elever och personal ska vara skyddade från diskriminering med avseende på:

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionshinder
- sexuell läggning
- ålder

DET ÄR VIKTIGT ATT I DENNA TEXT NOTERA SKILLNADEN MELLAN FÖLJANDE

Utredning enligt skollagen åläggs skolan i de olika sammanhang där skolan ska göra en utredning. Brottsutredning är en polisiär uppgift efter till exempel en polisanmälan vid brott i skolan.

Riktlinjer och råd

Signalsystem – en översikt

Varje skola bör ha ett väl uppbyggt signalsystem. På så vis vet alla vilka åtgärder som ska vidtas när beredskapen höjts och akuta situationer uppstått. Ett framgångsrikt främjande och förebyggande arbete i vardagen med att främja likabehandling, förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling, här kallat "grönt läge" skapar förutsättningar för att inte hamna i "gult eller rött läge".

Signalkod	Lägesbeskrivning och åtgärder
 Grönt läge	Skolans vardag Främjande och förebyggande arbete enligt skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. Arbetet kring det som i ViS beskrivs som grönt läge ska vara prioriterat för skolan. Läs mer på sid. 8
 Gult läge	Höjd beredskap Oroskänsla. Händelser som ej resulterar i polisanmälningar, men som kräver en samlad insats av arbetslag eller hela skolan i samverkan med övriga aktörer som socialtjänst, fritid, polis med flera. Rektor beslutar om att gult läge ska råda och informerar personalen. SSPF:s lokala arbetsgrupp informeras av rektor vid gult läge. Den operativa gruppen beslutar om lämpligt engagemang för att stödja skolans fortsatta arbete. Läs mer på sid. 9
 Rött läge	Akuta händelser för enskild elev eller grupper av elever Polisanmälan görs. Eventuellt tillkallas polis till skolan. SSPF:s arbetsgrupp kopplas in vid rött läge. Rektor är anmälare till SSPF:s arbetsgrupp. Rektor beslutar om att rött läge ska råda och informerar personalen. Läs mer på sid. 10
 Svart läge	Inget av ovanstående fungerar När alla insatser från skolan och de samverkande processerna i SSPF:s arbetsgrupp är uttömda och åtgärder i rött läge inte gett avsedd effekt, ska stadsdelens styrgrupp i SSPF involveras. Rektor alternativt SSPF-koordinator är anmälare till SSPF:s styrgrupp. Läs mer på sid. 10

VID VÅLD OCH ALLVARLIGA HÄNDELSE – PERSONAL

Personal som blir utsatt för ett brott, psykiskt eller fysiskt våld eller allvarlig händelse på sin arbetsplats ska göra en anmälan till arbetsgivaren, som i sin tur gör en polisanmälan och arbetsskadeanmälan.

<p>Främjande och förebyggande insatser för alla elever Skolans arbete med att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling kopplas till råden nedan genom förebyggande och främjande insatser. Skolans arbete med främjande och förebyggande arbete mot mobbing, kränkning och våld, sker framför allt i grönt läge enligt den enskilda skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling.</p> <p>Främjande insatser Främjande insatser utgår från skolans uppdrag att arbeta för demokratiska värderingar och för de mänskliga rättigheterna. Det handlar om generella insatser som riktas till alla elever för att skapa tillitsfulla relationer mellan elever och vuxna i skolan. Några hållpunkter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Att skapa förtroende och goda relationer mellan elever och vuxna ska vara en ständigt pågående process i skolans vardag. Skolledningen ansvarar för att kartlägga de behov som finns och för att det finns ett ständigt pågående och prioriterat arbete för att motverka våld och kränkande handlingar på skolan. • Ett gemensamt förhållningssätt bör genomsyra skolans verksamhet för att arbetet ska bli framgångsrikt. • Synliga vuxna som är gränssättande; som ser, reagerar och agerar är viktigt i arbetet mot våld och allvarliga incidenter på skolan. • Tillräckliga resurser avsätts för främjande och förebyggande arbete. Ansvaret ligger på skolans ledning och huvudmän. • Skolan ska kontinuerligt arbeta med att förhindra våld, kränkande behandling och alkohol- och droganvändning. • Skolan ska ha nära dialog med elevernas vårdnadshavare. <p>Förebyggande insatser Förebyggande insatser utgår från konkreta problem och svårigheter rörande enskilda elever eller grupper av elever, där det går att förutse risk för bekymmer. Några hållpunkter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolan ska ha rutiner för att hantera våld, trakasserier och kränkande handlingar enligt planen mot diskriminering och kränkande behandling. • Regler och rutiner ska vara väl förankrade i personalgruppen. När något händer ska all personal känna till vad som ska göras. • Elevhälsan och berörda lärare och arbetslag ska ha ett strukturerat, nära samarbete. • Arbetet med att hålla kvar ungdomar som befinner sig i riskzon i skolan ska vara prioriterat. Målet ska vara att alla barn och ungdomar ska gå kvar i skolan! • Anmälan görs till socialtjänsten och SSPF, för att skapa en gemensam syn mellan berörda parter i och utanför skolan. 	<p>Grönt läge</p> <p>Skolans vardag</p>
--	--

Vad har hänt?	Vem ansvarar?	Vad ska göras?	Beslut	Efteråt, dokumentation	Vad händer sedan?	Om det inte hjälper, vad gör vi då?
Gult läge 	Höjd beredskap gällande enskild elev, klass, arbetslag, arbetsenhet. Exempel: Stökigt och oroligt i klassrummet, skolk, olämpligt tilltal m.m.	Samtal med inblandade enli. färdiga mallar och steg. Arbetslag och elevhälsa informeras och deltar i arbetet. Kontakt med vårdnadshavare till berörda elever snarast. Rektor/levhälsa: Ev. utredning enligt skollagen och skolans plan mot kränkande behandling. Ev. anmälan till socialtjänsten.	Handlingsplan/åtagandeplan upprättas, enligt skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. Ev. åtgärdsprogram upprättas. Åtgärder följs upp och utvärderas.	Ärendet avslutas efter åtgärd. Dokumentation görs av klf/mentor. Rapport lämnas till skolledningen/elevhälsan. Arkivering sker enligt skolans rutiner.	Klf/Mentor överlämnar ärendet till rektor. Utredningsdokumentation överlämnas av klf/mentor till rektor.	Klf/Mentor överlämnar ärendet till rektor. Utredningsdokumentation överlämnas av klf/mentor till rektor.
Höjd beredskap 	Höjd beredskap gällande hela skolan, grupper om elever, enskild elev. Indikationer/anmälningar till rektor från klf/mentor/lev/vårdnadshavare. Exempel: Maktiekar, kränkningar och mobbning som "kultur på skolan", misstanke och rykten om narkotikaanvändning, bränder. (Fler exempel i larmspiralen, bilaga 3.)	Rektor: I skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling och mot hot och våld ska ingå vad som ska göras vid höjd beredskap. Det kan handla om utökad rastvakt, bevakning av "hot spots", informations- och undervisningsinsatser m.m. När lämpligt ges information till målsmän. Rektor/levhälsa: Ev. utredning görs enligt skollagen. Ev. polisänmälan görs av rektor. Eventuell anmälan till socialtjänsten. Vid upptäckt av drogproblem och droganvändning, använd exempelvis Utbildningsförvaltningens drogpolicy För en drogfri skola.	När rektor beslutar om gult läge ska samverkan ske med de fackliga organisationerna/skyddsombuden. Ev åtgärdsprogram upprättas enligt skollagen. Samverkan med och information till de fackliga organisationerna/skyddsombuden.	Tillbudsrapport och anmälan görs enligt AML. Handlingsplan enligt AFS/AML 2007:1 ska upprättas. Arkivering enligt skolans rutiner.	Kontakt med kontaktpolis och/eller socialtjänst för ev. ytterligare åtgärd. SSPF:s arbetsgrupp informeras och ingår som en viktig del för att arbeta med och stödja skolan i det fortsatta arbetet.	Resursteam eller motsv. kontaktas av rektor för vidare åtgärder. SSPF:s styrgrupp informeras (Läs mer på sidan 13.)

Enligt skollagen måste lärare och annan personal göra en anmälan till rektor så snart de fått kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling.

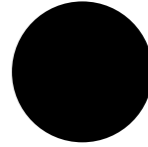
Vad har hänt?	Vem ansvarar?	Vad ska göras?	Beslut	Efteråt, Dokumentation	Vad händer sedan?	Om det inte hjälper, vad gör vi då?
Rött läge 	Brott Exempel: Misshandel, elev som är narkotika-påverkad, övergrepp i rättsak. Gånglagsmål. Narkotika-försäljning, "bötning", stöld, rån, övergrepp i rättsak. (Fler exempel, i larmspiralen, bilaga 3, sid. 20.)	Polis tillkallas vid behov. Polisänmälan görs omedelbart, enligt manualen Polis-anmälningar i Skolan (PIS OBS! Skolan brottsutredder ej, det är en polisär sak. Utredning görs enligt skollagen/plan mot diskriminering. Anmälan görs till socialtjänsten. (Återkoppling från socialtjänsten till skolan ska alltid ske). Händelsen anmäls till SSPF-gruppen via SSPF-koordinatorsnator. Vid drogärenden, se Utbildningsförvaltningens drogpolicy För en drogfri skola.	Rektor beslutar. Åtgärdsprogram/åtagandeplan upprättas enligt skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. Tidsplan upprättas. Åtgärder följs upp och utvärderas. Ev. disciplinära och andra särskilda åtgärder enligt skollagen. Fackliga organisationer/skyddsombud informeras. Samverkan med fackliga organisationer/skyddsombud ska alltid ske.	Arbetsskadeanmälan enligt AML görs. Allvarliga tillbud eller arbetsskador skall anmälas till AV § 2 enligt arbetsmiljöförordningen. Handlingsplan enligt AFS/AML 2007:1 ska upprättas. Arkivering enligt skolans rutiner.	Rapport lämnas till huvudman för skolan. Händelsen anmäls till SSPF:s arbetsgrupp, där det fortsatta arbetet organiseras. En gemensam åtagandeplan upprättas mellan parterna. Styrgruppen för SSPF informeras. Samtycke införskaffas. Tidsplan upprättas. Åtgärder följs upp och utvärderas.	Kontakt med SSPF:s styrgrupp. (Svart läge, se nedan.) Aktuell rektor tillkallas. Läs mer om SSPF på sid 12.

Kontakt med SSPF:s styrgrupp

I SSPF:s styrgrupp ingår stadsdelens chefer för skola, socialtjänst, fritid samt polisenshetschefen.

När alla insatser från skolan och de samverkande parterna i SSPF på lokal nivå är uttömda och åtgärder i rött läge inte gett avsedd effekt, ska **SSPF:s styrgrupp involveras**.

Svart läge

EFTERARBETE

Eventuell krishantering
Vad har vi lärt oss?
Hur går vi vidare?

Anmälan ska alltid göras till huvudman vid våld och allvarliga händelser.
Samverkan med fackliga organisationer och skyddsombud ska ske enligt AML, samverkansavtal och lokala avtal.

Samverkan – en förutsättning

Samverkan är ett nyckelord som tål att upprepas när det kommer till att förhindra och förebygga brott, våld och andra allvarliga situationer i skolan. För att nå framgång i arbetet med ViS är således samverkan nödvändigt.

Grundläggande förutsättningar för ViS

Skolan är den arena som har möjlighet att tidigt uppmärksamma elever med olika typer av sociala, känslomässiga och beteendemässiga svårigheter. För att arbetet med ViS ska bli verksamt och effektivt, såväl i akuta som i mer vardagliga situationer, krävs några förutsättningar:

- Kommunikationen och kontaktvägarna mellan parterna är tydliga och överenskomna.
- Alla som arbetar på skolan är väl medvetna om ansvar och delaktighet i ViS-arbetet.
- Arbetet mellan skolans egna och externa specialister sker på tillitsfullt sätt.
- SSPF är plattformen för utvecklad och förtroendefull kommunikation mellan berörda parter.
- Samverkan med socialtjänst, polis och räddningstjänst vid orosamtal, bekymringssamtal och konsekvensamtal är en del i skolornas ViS-arbete.

Ansvar för ViS-arbetet

En bra ansvarsfördelning är central för att ViS-arbetet ska falla väl ut.

Enhetlighet inom Göteborgs Stad ska eftersträvas, och det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning och tydliga mandat på alla nivåer. Vid akuta händelser som innefattar våld och andra brott enligt brottsbalken är det viktigt att skolan såväl som övriga parter har väl utarbetade handlingsplaner, rutiner och kontaktlistor för att underlätta hanteringen.

Huvudansvaret och arbetet med att förhindra våld och andra brott i skolan åligger rektor. Skolans elevhälsoteam, ledningsgrupper samt de fackliga organisationerna är centrala aktörer i att stödja skolans personal i det ordinarie arbetet med att förhindra våld och andra allvarliga händelser. Det gäller såväl det förebyggande, vardagliga arbetet som arbetsgången vid akuta händelser.

Stadsdelsdirektörerna och utbildningsdirektören för Utbildningsförvaltningen har övergripande ansvar för att ViS genomförs i sina respektive stadsdelar.

Tillämpning av ViS på den enskilda skolan

ViS ska kommuniceras till alla berörda – personal, elever och målsmän.

Vidare är elevhälsan på skolorna en viktig aktör i arbetet med ViS.

De fackliga organisationerna i skolan har, utifrån samverkansavtal och arbetsmiljölagen, också en viktig roll. De ska utgöra en naturlig part i arbetet med ViS, såväl lokalt som centralt. Handlingsplan enligt AFS/AML 2001:1 ska upprättas.

Arbetet mot våld och allvarliga händelser i skolan, innefattande arbetet mot mobbning och kränkningar, ska vara prioriterat. Varje skola ska genomföra en kartläggning av problem och behov enligt planen mot diskriminering och kränkande behandlingar. Den ska innehålla en riskanalys och vara en del av det kontinuerliga trygghetsarbetet. Kartläggningen ska uppdateras en gång per år.

Alla anställda på skolan ska delta i det främjande och förebyggande arbetet. Fortbildningsinsatser till personal angående ungdomar som far illa, arbete mot diskriminering och kränkande behandling och antimobbningsarbete ska prioriteras. Det samma gäller utbildningar om konflikt-hantering och ledarskap.

De 5 S:en

De 5 S:en är hämtade ur den PiS-manual som Ung & Trygg sedan tidigare tagit fram tillsammans med polis, socialtjänst och skola. När ett brott begåtts under skoltid är det bra att parterna utgå från följande:

Skyndsamtal – Samsyn – Samverkan – Specialister – Synliggöra

Skyndsamtal. Vi vill trycka på vikten av skyndsamtal i ärenden som rör brott som gäller barn och unga.

Samsyn. Det är viktigt att hanteringen vid brott är kommunicerad inom SSPF-gruppen, såväl som med skolans personal. Det är också angeläget att informera och diskutera ärendegången med brottsoffer och vårdnadshavare.

Samverkan. För ett bra utfall av samhällets insatser krävs att alla parter samverkar. Skolan med vårdnadshavare såväl som med de olika nätverk som finns inom respektive kommun, där SSPF-grupperna bildar basen. Ytterligare hjälp och råd kan fås från Ung & Trygg.

Specialister. Det är angeläget att skolans, polisens och socialtjänstens specialistkompetens utnyttjas för de ungas bästa, såväl för förövare som för brottsoffer. Viktiga personer i den unges omgivning bör också bli inbjudna att delta i arbetet.

Synliggöra. Det är viktigt att förövare och brottsoffer ges möjlighet till förståelse av brottets konsekvenser och får information om vad samhället kan erbjuda för hjälp. Det är också viktigt att övriga elever på skolan ser att skolan och samhället reagerar och agerar.

SSPF

SSPF är ett fast forum för informationsutbyte mellan skola-socialtjänst-polis-fritid. Syftet med SSPF är att gemensamt förhindra brottslighet bland barn och unga. SSPF är en del av det centrala avtalet mellan Göteborgs Stad och polisområde Storgöteborg och innefattar även Utbildningsförvaltningen. Det vore även önskvärt att fristående skolor involveras i SSPF.

SSPF fungerar som stöd vid akuta händelser i skolmiljö, men utgör också en viktig del i det förebyggande arbetet. SSPF har visat sig vara en nyckel till framgång i det brottsbekämpande arbetet i Göteborg. Det är angeläget att arbetet vidmakthålls, får stöd och fortsätter utvecklas.

SSPF utifrån ViS – en sammanfattning:

- **Gult läge:** SSPF:s arbetsgrupp informeras av rektor vid gult läge. Den operativa gruppen beslutar om vad som ska göras för att stödja skolans lortsatta arbete.
- **Rött läge:** SSPF:s arbetsgrupp kopplas in vid rött läge. Rektor är anmälare till SSPF:s arbetsgrupp (den operativa gruppen).
- **Svart läge:** När alla insatser vidtagits av skolan och de samverkande parterna i SSPF-arbetet på lokal nivå och åtgärder i "rött läge" inte gett avsedd effekt, ska SSPF:s styrgrupp involveras. I SSPF:s styrgrupp ingår cheferna för skola, socialtjänst, fritid i stadsdelen samt polisenshetschefen.
- Stadsdelens SSPF-koordinatorer ska ha ett samordnande uppdrag i SSPF-arbetet i stadsdelarna och på Utbildningsförvaltningen. Detta arbete leds ytterst av SSPF-styrgrupperna.

SSPF arbetsgrupp: arbetsgruppen består av enhetschef från socialtjänsten, rektorer från skolan, befäl vid ungdomspolis, enhetschef fritid och socialsekreterare vid polisen. Det finns en eller flera arbetsgrupper i stadsdelarna beroende på stadsdelens storlek. Vid behov kan arbetsgruppen tillkalla specialister/funktioner av olika slag som kurator eller områdespolis.

SSPF styrgrupp: styrgruppen består av områdescheferna från IFO, skola, fritid samt polisenshetschef. Det finns en styrgrupp per stadsdel.

SSPF-koordinator: samordnar och koordinerar SSPF-arbetet i varje stadsdel. En elfte SSPF-koordinator är placerad inom Social resursförvaltning.

Ytterligare stöd

Social resursförvaltning

Under Social resursförvaltning, Göteborgs Stad, återfinns exempelvis Ung & Trygg, enheten för barn och unga, Mini-Maria samt Ungdomsenheten. Tillsammans med den lokala socialtjänsten, fritidsverksamheter och ungdoms- och områdespolisen utgör de ett stöd för skolorna. Personal och elever i grundskolan och gymnasieskolan erbjuds utbildningar och stöd från Social resursförvaltning inom exempelvis:

- Civillkurage
- Våga vittna
- Stöd för den som utsatts för våld och kränkningar
- Konflikthantering
- Förebyggande arbete mot mobbning och kränkningar
- Medling

Polis och räddningstjänst

Polisen tillhandahåller kontaktpoliser för skolan, enligt den lokala överenskommelsen mellan Göteborgs Stad och polisområde Storgöteborg.

Polisen eller räddningstjänsten kan ta initiativ till oros- och bekymringssamtal. Det är ett bra verktyg i kontakten med elever med särskilda svårigheter. I samtalen deltar ungdomen, vårdnadshavare samt representanter för polis och/eller räddningstjänst samt socialtjänst.

Övriga kontaktpersoner

Det är önskvärt att socialtjänst och fritidsverksamhet utser kontaktpersoner till stöd för varje skola. Det är också önskvärt om skolan får kontaktpersoner från räddningstjänsten och Västtrafik.

Utbildningsinsatser i ViS erbjuds genom Ung & Trygg. Utbildning kan ges till skolans chefer och personal, SSPF-grupperna med SSPF-konordinatorer i stadsdelarna samt till säkerhetsansvariga eller andra efter behov.

Utvärdering och revidering

ViS ska följas upp, utvärderas och eventuellt revideras årligen. Det sker genom Ung & Tryggs försorg i samverkan med polisen, SSPF-konordinatorerna samt sektorscheferna för skolan.

Kontaktuppgifter

Polisen

Polisens växel: 114 14	
Polisens ungdomssektion	Nås via växel 114 14
Polisens kontaktcenter (PKC)	Nås via växel 114 14
Socialsekreterare vid polisen (begär vilket polisområde; Nordost, Hisingen, Centrum eller Syd).	Nås via växel 114 14

Polisanmälan

När du ringer 114 14, begär att bli kopplad till Polisens kontaktcenter (PKC) eller direkt till din kontaktpolis som tar emot din anmälan.

Polisanmälan kan också skickas direkt till polisens ungdomssektion, Göteborg

Brev: Polisens ungdomssektion, Box 429, 401 26 Göteborg

Fax: Polisens ungdomssektion Göteborg, faxnummer: 010-565 45 85

Anmälan och rådfrågning ska i första hand ske till respektive kontaktpolis/polisområde, annars via e-post till polisens ungdomssektion i Göteborg: ungdomssektionen-storgoteborg.vastragotaland@polisen.se

Använd blanketten i PiS som förlaga eller bifogat dokument vid anmälan.

(Blanketten finns att ladda hem på www.socialutveckling.goteborg.se)

Konsultation: Vid behov av konsultation, kontakta din polis i SSPF-gruppen och/eller polisens ungdomssektion i Göteborg.

VID AKUTA HÄNDELSER: RING 112.

Göteborgs Stad

Växel till Göteborgs Stad 031-365 00 00	
Stadsdelar: Angered Askim-Frölunda-Högsbo Centrum Lundby Majorna-Linné Norra Hisingen Västra Göteborg Västra Hisingen Örgryte-Härlanda Östra Göteborg	Nås via växel 031-365 00 00
Utbildningsförvaltningen	Nås via växel 031-365 00 00
Kontaktuppgifter till förskolor, skolor och gymnasieskolor (kommunala och fristående)	Se www.goteborg.se under förskola och utbildning.

Övrigt

SSPF-koordinatorer	Se www.socialutveckling.goteborg.se eller ring polisens växel 114 14.
Ungdomsenheten, Social resursförvaltning	Nås via växel 031-365 00 00
Stadsövergripande stödfunktioner: Ung & Trygg Stödcentrum för brottsutsatta Medlingsverksamheten Nätverkslaget	Nås via växel 031-365 00 00

Länkar

Länkar för ytterligare stöd i arbetet kring våld i skolan.

Brottsbalken

Brottsbalken
Svensk författningssamling

Skolverket

Skolverkets allmänna råd 2012 – Förbud mot diskriminering och kränkande behandling.

Grövre våld i skolan
Trygghet och studiero

Arbetsmiljöverket – hot och våld

Arbetsmiljöverkets författningssamling

Arbetsmiljöverket – Hot och våld

Våld och hot på jobbet – kartlägg riskerna

Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

Kartläggning av riskerna för våld och hot – inom omsorg och skola

Barn- och elevombudet

OK Skola – för en skola med 0 kränkningar

Diskrimineringsombudsmannen

PLAN-DO:s webbverktyg för en skolas eller förskolas plan mot

diskriminering och kränkande behandling

Lika rättigheter i skolan – handledning

Ung & Trygg

Ung & Trygg:s hemsida

SSPF

SSPF – organisation och arbetsmetod

PiS-maualen, Polisanmälningar i Skolan

PiS-manualen

Övrigt

BRÅ – Tidigt förebyggande samverkan med SSPF

Svensk Polis – Om SSPF-arbetet i Göteborg

Du hittar denna länksamling i dokumentets digitala version under Ung & Trygg på socialutveckling.goteborg.se

Bilagor

Bilaga 1. Checklista

Frågorna på följande sida utgår från: Kartläggning av risker för våld och hot inom omsorg och skola, Arbetsmiljöverket, AFS 1993:2. Vi har anpassat dokumentet för att passa skolans verksamhet.

Arbetsmiljölagen gäller fullt ut för elever från och med årskurs 7. Eleverna jämföras med arbetstagare i detta avseende. Genom att besvara frågorna nedan får man en bild av var riskerna finns och ett underlag för diskussion om vilka säkerhetsåtgärder som ska vidtas, vem som har ansvaret för dem och när de ska vara genomförda.

Arbetsgivarens ansvar

Arbetsgivaren är skyldig att planera, genomföra och följa upp arbetet så att arbetsmiljön blir bra. De anställda ska ges tillfälle att medverka i detta arbete. Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter anger närmare vilka krav som ställs.

Arbetsmiljön ska hanteras som en naturlig del i den dagliga verksamheten och omfatta de psykologiska och sociala förhållandena.

Några av de föreskrifter som är särskilt viktiga vid arbete som innebär risker för våld och hot är:

- Arbetsmiljöförordningen
- Föreskrifter från Arbetsmiljöverket (AFS)
- AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete
- AFS 1993:2 Våld och hot i arbetsmiljön
- AFS 1993:17 Kränkande särbehandling i arbetslivet
- AFS 1982:3 Ensamarbete
- AFS 1999:7 Första hjälpen och krisstöd
- AFS 1996:1 Minderåriga

Checklista

Kartläggning av risker för våld och hot inom omsorg och skola

Samverkan med de fackliga organisationerna/skyddsombuden ska alltid ske vid våld och allvarliga händelser i skolan såväl som i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

	Ja	Nej	Åtgärd/ Åtgärdat den
1. Förekomst av våld samt analys av verksamma/overksamma insatser a) Förekommer fysiskt våld eller hot om våld inom skolan? b) Förekommer psykiskt våld eller hot om våld inom skolan? c) Har våldet ökat/minskat? Varför? Vilka är de effektiva åtgärderna? Vilka behöver utvecklas/förbättras? d) Vad kan spridas vidare som det "goda exemplet"/"det dåliga exemplet"? e) Görs analys över inrapporterade händelser? Verksamma åtgärder? Statistik? f) Lämnas information till närmaste/högare chef kontinuerligt eller i vissa intervall? Hur ofta?			
2. Risker a) Vet du som arbetsgivare var och i vilka situationer och sammanhang riskerna för våld eller hot om våld finns? b) Finns det särskilda risker i vissa situationer eller på vissa platser? c) Känner anställda och elever, inklusive nyanställda, vikarier, timanställda till riskerna?			
3. Förebygg Har ni gjort något för att förebygga riskerna? Vilka åtgärder är vidtagna? Utförs ett kontinuerligt riskanalyserarbete?			
4. Agera Vet alla anställda och elever hur man bör agera i en hot- och våldssituation?			
5. Handlingsplan Finns det en handlingsplan för hur våld och hot ska förebyggas där bl.a. stöd och handledning ingår?			
6. Lokaler a) Förekommer det att obehöriga uppehåller sig i lokalerna? b) Förekommer det att obehöriga vistas på skolgården? c) Finns det tillräcklig belysning i och utanför lokalerna? d) Finns det "hot spots" på skolan där huvuddelen av våld, kränkning, mobbning förekommer?			
7. Information och snabb hjälp a) Går det att få snabb hjälp vid en vålds- eller hotsituation? Hur? b) Är informationskanalerna upparbetade? Inom skolan? Gentemot parterna och externa aktörer? c) Är all personal införstådd med sin uppgift vid "gult läge" resp. "rött läge"?			
8. Säkerhetsrutiner a) Vet alla hur man gör om man behöver kalla på hjälp? b) Finns det regler för hur pengar och stölbegärliga föremål ska förvaras? c) Finns rutiner och regler dokumenterade, t.ex. i en handlingsplan eller checklista? d) Kontrollerar ni regelbundet att anställda och elever känner till säkerhetsrutinerna?			
9. Ensamarbete a) Händer det att någon arbetar ensam? b) Finns det särskilda risker för våld och hot vid ensamarbete? Vilka riskbedömningar är gjorda? c) Vilka åtgärder har skolan vidtagit för att förhindra/minimera riskerna för att bli utsatt för hot och våld vid ensamarbete? d) Händer det att minderåriga/elever arbetar ensamma? Vilka riskbedömningar är gjorda?			

	Ja	Nej	Åtgärd/ Åtgärdat den
<p>10. Anmälningar</p> <p>a) Anmäler ni olycksfall och tillbud till Arbetsmiljöverket?</p> <p>b) Anmäler ni arbetsskador till Försäkringskassan?</p> <p>c) Används och följer ni anvisningarna i manualen Polisanmälningar i Skolan (PiS)?</p> <p>d) Anmäler ni tillbud och arbetsskador enl Arbetsmiljölagens anvisningar?</p> <p>11. Dokumentation</p> <p>a) Finns anvisningar om hur dokumentation ska göras vid tillbud och arbetsskador ska göras?</p> <p>b) Arkiveras anmälningarna på ett betryggande sätt</p> <p>12. Rapportering till närmaste/högste chef.</p> <p>a) Rapporterar ni brott, våld och allvarliga händelser, tillbud, arbetsskador till närmaste/högste chef?</p> <p>b) Finns välutvecklade rapporteringsvägar till närmaste/högste chef?</p> <p>13. Samverkan med de fackliga organisationerna</p> <p>a) Sker samverkan med de fackliga organisationerna enligt lokala samverkansavtal och AML?</p> <p>b) Finns upparbetat rutiner och överkommelser för samverkan med de fackliga organisationerna vid gul-grönt-svart läge?</p> <p>14. Hjälp efteråt</p> <p>a) Vilken form av medicinsk, psykisk och social hjälp eller stöd ges för att undvika eller lindra skador?</p> <p>b) Finns det särskild hjälp att tillgå, t.ex. företags- eller elevhälsa eller annan expertis?</p>			

Bilaga 2. Larmspiralen

Larmspiralen är hämtad ur Mats Wahls bok När en skola havererar¹. Larmspiralen kan användas som en utgångspunkt för diskussioner på skolan om hur man tänker och bedömer olika situationer i relation till signalsystemet med grönt, gult och rött läge.

1. Grovt språk	18. Personrån. Främmande tränger in i skolan och rånar elever
2. Sen ankomst	19. Grov stöld, det vill säga stöld där någon form av inbrott förekommer
3. Olovlig frånvaro	20. Beskyddarverksamhet så kallad "bötning" (Brottsbalken: utpressning)
4. Fniss och suckar när någon yttrar sig i klassrummet	21. Försäljning av alkohol och droger
5. Förklenande kommentarer rörande kläder, utseende eller prestationer	22. Hatbrott
6. Återkommande gliringar och sårande tilltalsord i klassrummet	23. Anläggande av brand under pågående skoldag
7. Elever vistas i skolans korridorer i stället för att gå till lektioner	24. Kriminalitet i gäng där samma gäng är aktivt på två eller flera områden
8. Förtal	25. Hot med tillhygge och vapen
9. Utfrysning	26. Försäljning av stöldgods
10. Snatteri	27. Grov misshandel – kräver besök hos läkare
11. Glaskross, sönderslagna toaletter, förstörda möbler i skolans lokaler under pågående skoldag	28. Anläggande av brand där attack på larmanordning förekommer eller brand anläggs på olika ställen samtidigt
12. Verbala trakasserier eller intensivt stirrande och gloende	29. Försök till våldtäkt
13. Tafsande och oönskad beröring	30. Frihetsberövande
14. Hot	31. Återkommande misshandel av samma offer
15. Ringa misshandel – kräver ej läkarbesök	32. Våldtäkt
16. Utlösande av brandlarm utan att det förekommer brand i lokalen	33. Upplopp – skolan invaderas av våldsamma gäng som skingras av polis
17. Personrån. Elever rånar elever	

OBS!

Allvarliga händelser, olycksfall och tillbud ska anmälas till Arbetsmiljöverket enligt 2§ Arbetsmiljöförordningen.

Arbetsskador anmäls till Försäkringskassan enligt 8 kap lagen om arbetsskadeförsäkring.

¹ Wahl, Mats. När en skola havererar. Om att använda romanen Ormfågel som utvecklingsverktyg. Halmstad (2010)

Bilaga 3. Skolverkets allmänna råd – arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

Skolverkets allmänna råd 2012 – Förbud mot diskriminering och kränkande behandling ur 2 kap. 5§, 7§, 3 kap. 14§, 15§, 16§ diskrimineringslagen, samt 6 kap. 10§ skollagen

Huvudmannen eller personalen får aldrig utsätta ett barn eller en elev för diskriminering eller kränkande behandling.

Enligt diskrimineringslagen ska huvudmannen bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn eller elever som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Enligt skollagen ska huvudmannen även se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Det målinriktade arbetet bör

- utgå ifrån det övergripande uppdraget att verka för demokratiska värderingar, mänskliga rättigheter, likabehandling och trygghet.
- bedrivs systematiskt och långsiktigt, rikta sig till alla samt vara en naturlig del i det vardagliga arbetet.
- baseras på kunskap om hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling uppstår och vilka faktorer som skapar en trygg och jämlik miljö.
- ge barn, elever, personal och vårdnadshavare återkommande möjligheter att reflektera kring normer, värderingar och relationer.
- omfatta kompetensutveckling för personalen för att öka medvetenheten och kunskapen om diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Kommentar. Det främjande arbetet går ut på att identifiera och stärka de positiva sidor av verksamheten som ger förutsättningar för likabehandling. Det utgår från skolans uppdrag att verka för demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. Detta värdegrundsarbete syftar till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att utveckla en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas.

Plan mot diskriminering och kränkande behandling
Forskning från Brottsförebyggande rådet, Brå (Grövre våld i skolan) visar att det finns en tydlig koppling mellan nivåerna våld i skolan, förekomst av mobbning och elevernas upplevelse av skolmiljön.

Varje enskild skola ska ha en egen plan mot diskriminering och kränkande behandling, skriven utifrån sina egna lokala förutsättningar. Plan mot diskriminering och kränkande behandling ska uppdateras varje år.

Arbetet med att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ska, tillsammans med rutinerna för det åtgärdande arbetet (upptäcka, utreda och åtgärda) återspeglas i en plan mot diskriminering och kränkande behandling. Denna plan ska varje enskild skola skriva utifrån sina egna lokala förutsättningar.

Se också Diskrimineringsmannen DO:s material för handledning, Lika rättigheter i skolan (2012). Handledningen har fokus på likabehandlingsarbetet i sin helhet, det handlar om hur skolans visioner, mål och åtgärder omsätts i ord och handling – varje dag.

Bilaga 4. Utdrag från Skolverkets allmänna råd

Kommentar: Skolans arbete med att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling kopplas samman med ViS genom arbete i grönt läge, det vill säga främjande och förebyggande arbete i skolan varje dag (se sid 8). Följande är särskilt att ta i beaktande:

- Att planen mot diskriminering och kränkande behandling på skolan är upprättad och följs upp årligen.
- Att kartläggning av problem och åtgärder med åtföljande riskanalys sker varje år.
- Att planen mot diskriminering och kränkande behandling kommuniceras till elever och vårdnadshavare varje år.

Utdrag ur: Skolverkets Allmänna råd och kommentarer 2012, Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

PLAN MOT DISKRIMINERING OCH KRÄNKANDE BEHANDLING

Arbetet med att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling bör, tillsammans med rutinerna för det åtgärdande arbetet (upptäcka, utreda och åtgärda) återspeglas i en plan mot diskriminering och kränkande behandling.

Det främjande arbetet	Det förebyggande arbetet	Det åtgärdande arbetet
<ul style="list-style-type: none"> • syftar till att skapa en trygg förskole- och skolmiljö och förstärka respekten för allas lika värde • omfattar diskrimineringsgrunden kön, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, samt • riktas mot alla och bedrivs kontinuerligt och utan förekommen anledning. <p>Exempel: Elever får återkommande, med stöd av personal, hålla i aktiviteter för att skapa en god atmosfär, t.ex. elevkafé eller trivselaktiviteter i klassen. Pojkar och flickor ges lika stort inflytande och utrymme i verksamheten. Personal och barn i förskolan använder böcker som belyser olika typer av familjebildningar eller olika minoriteter. Personalen planerar utflykter eller friluftsdagar så att alla barn och elever ges förutsättningar att delta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • syftar till att avvärja risker för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling, och • omfattar sådant som i en kartläggning av verksamheten identifierats som risker. <p>Exempel: Utifrån identifierade behov: Ha rastvakter som har uppsikt över platser som eleverna upplever som otrygga. Se till att miljön i förskolan är överblickbar och underlättar kontakten mellan barn och personal. Analysera kartläggningar av barnen och elevernas trygghet och planera insatser tillsammans med dem. Ta fram ordningsregler tillsammans med eleverna. Leka rollekar och träna empati med barn i förskolan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kräver goda rutiner för att upptäcka, utreda och åtgärda diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling, • ska påbörjas genast när det kommit signaler om att ett barn eller en elev känner sig diskriminerad, trakasserad eller kränkt, • innebär att verksamheten måste vidta åtgärder som dokumenteras och utvärderas för att förhindra att kränkningarna upprepas. <p>Exempel: Utse antimobbningsteam som består av undervisande lärare och personal från elevhälsan. Öka observationer på rasterna.</p>

